Алег Мінкін

СУРМА

АЛЕГ МІНКІН
НАРАДЗІЎСЯ
У 1952 ГОДЗЕ
У ВЁСЦЫ ЧАРНЯЎКА,
ШТО НА МАГІЛЁЎШЧЫНЕ.
СКОНЧЫЎ МАСКОЎСКІ ІНСТЫТУТ
ІНЖЫНЕРАЎ
СЕЛЬСКАГАСПАДАРЧАЙ ВЫТВОРЧАСЦІ.
ЖЫВЕ І ПРАЦУЕ Ў БРЭСЦЕ.
ВЕРШЫ ДРУКАВАЎ
У ЧАСОПІСАХ
«МАЛАДОСЦЬ»,
«БЕЛАРУСЬ»,
У ГАЗЕТАХ
«ЛІТАРАТУРА І МАСТАЦТВА»
І «ЧЫРВОНАЯ ЗМЕНА».

ПЕРШАЯ КНІГА ПАЭТА

Алег
Мінкін

СУРМА

Вершы

МІНСК
«МАСТАЦКАЯ ЛІТАРАТУРА»
1985

Зборнік рэкамендаваны да друку
секцыяй паэзіі Саюза пісьменнікаў БССР
і Брэсцкім абласным аддзяленнем СП БССР

Рэцэнзент Ала Кабаковіч

Вершы адрэдагаваны на грамадскіх асновах
Янкам Сіпаковым

М $\frac{4702120200-081}{М\ 302(05)-85}$ 87—85

КАСТРЫЧНІК

Ад дрэва да дрэва ідзе пехатой
Кастрычнік, мастак адмысловы,
І фарбай бурштынавай і залатой
Распісвае кроны дубровы.

Зірні на ягонае ўмельства і спрыт,
На колераў зыркую россып,
Зірні, як заззяў, запалаў краявід
На сінім мальберце нябёсаў.

Зірні: ён і сам, адступіўшы на крок,
Глядзіць на абсяг маляўнічы,
І робіць апошні агністы мазок,
І подпіс выводзіць: КАСТРЫЧНІК!

МАЙ

Толькі-толькі грымне першы
Стрэл магутны перуновы —
Пад вярбінай прыбярэжнай
Хлопчык Май прачнецца ў сховах.

Зломіць сук, галінкі зрэжа
І змайструе грайку-дудку,
Сук жа зломаны з усмешкай
Уваткне над стромай хуткай.

Чуеш, чуеш, спеў вясновы
Хлапчуковай звонкай дудкі?
Бачыш: мёртвы сук нанова
Прарастае веццем гнуткім!

ВЯСНЯНКА

Скажы, навошта нам цурацца
Пачуццяў, што да нас імчацца
З вясною вольным статкам крыг?
Навошта нам ад іх хавацца
У слоў хлусню, у жартаў панцыр,
Калі жыццё — чароўны міг?

Глядзі: жангліруюць паяцы
Шарамі вычварных абстракцый —
Ды марна ўсё, бо ім няўцям,
Што, ўзводзячы з пяску палацы,
Не ўбачыць можна, як скрозь пальцы
Пясчынкі сыплюцца жыцця.

Дык як жа можна не ўсміхацца,
Траве зялёнай не здзіўляцца,
На дзень гудзець як авадзень,
Калі чароды крыг імчацца,
Калі вясёлкава іскрацца
Блішчынкі сонца на вадзе!

РАЗМОВА З РАКОЮ

— Скажы, хуткаплынная рэчка, скажы,
Ці будзе ў жыцці маім горкім адхланне?
Мо зноў, як калісьці, пяшчоту й каханне
Мне з крылаў навостраных скінуць стрыжы?

— Нясу я бязважкую пену ўгары
Над каменем цяжкім,
што зросся з прадоннем,
Чакай жа кахання, як пена патоне,
А камень ўсплыве ў каламутным віры.

* * *

Ад ранку вецер вар'яцеў,
Але суцішыўся пад вечар.
Я выказаць сябе хацеў,
Пісаў — і аркушы камечыў.
І сам не ведаў, хто я: цень
Ці парастак, прыгрэты лёсам,
Знікомы водбліск ці прамень,
Што з вышыні прабіўся коса,
Накрэсленае на вадзе
Ці рыска на скрыжалі вечнай...
Ад ранку вецер вар'яцеў,
Але суцішыўся пад вечар.

МАКСІМУ БАГДАНОВІЧУ

Вельмі ж доўга ў адчаі
без ветразя плыў наўздагад,
Аж пакуль не паўсталі
залітыя сонцам палеткі
І на ўзмежку іх —
сінія вочы задумлівых кветак,
І за імі — абрысы пахілых,
пакрыўджаных хат.
Я спыніўся
і моўчкі стаў слухаць мелодыю слоў
Незвычайна прываблівай,
напаўзабытай гаворкі,
І пазнаў я між кветак валошак
пяшчотныя зоркі,
І здранцвелае сэрца
валошкамі зноў прарасло.
Я не ведаў бы,
як прагне мовы гаючае слых,
Прагнуць вусны чужыя,
засмяглыя ў доўгім блуканні,
Каб не выплыў да гоняў,
асмужаных сумам чакання,
Над якімі шырока
павольна кружляюць буслы.

* * *

Яшчэ не час нуды, тугі,
Яшчэ цяпла ніхто не прагне,
І ў самым смаку кіяхі,
І гарбузовай кашай пахне.

Ды ўжо і жыта, і ячмень
Ссыпаюць у засекі свірнаў,
Ды ўжо гудзе натужна чмель:
«Дзе час твой, лета, ціхамірны?»

Дзе час твой спеўны, лета, дзе?
І што за постаць пры дарозе,
З кашом, бульбянішчам брыдзе —
Ці не сама бабулька Восень?

* * *

Прымроіўся горад мне мёртвы
пад небам барвовым,
Разбураны горад, занесены цёплым пяском:
У крышанай цэгле віецца змяя пояском
Па літарах згладжаных
на камянях мармуровых.
Пад пылам асколкі багоў, і герояў забытых,
І роспісаў рэшткі...
Іх колер ад часу звячэў...
І толькі дзве кветкі
загадкавых сініх вачэй
У друзе цвітуць
і глядзяць задуменна з нябыту.

АБУДЖЭННЕ

Усёпранікальнае сонца высвечвае кожную расколінку на высмяглай глебе майго жыцця. І я падаю ў смаляную бездань сну. І лунаю над самім сабою, распасцёртым нерухома, на няісных крылах уяўлення. І гойдаюся, бязважкі, на дзівосна пераблытаным зарасніку мінулага і прышласці. І, выхаплены з сутоння жорсткімі промнямі абуджэння, падаю, ламаючы голле, на парэпаную зямлю.

МІДАС

Захоплена назіраў я за штукарствамі, якім навучыў мяне жартаўнік Дыяніс. Усё, што рухалася, расло, квітнела, ледзь я дакранаўся, пераўтваралася ў золата.

Я правёў далонню па шурпатым камлі — і дрэва пазалацела да астатняга ліста і знерухомела.

Я смяяўся, падкідаючы прыгаршчы вады: пырскі рабіліся ў паветры залатымі жвірынкамі.

Доўга ўзіраўся я ў адбітак свайго шчаслівага твару на залатым люстры крыніцы — аж пакуль не захацеў піць. Тады я і ўспомніў пра лёгкі водцень суму ў зіхоткіх вачах Дыяніса...

Хутка я звар'яцею ад смагі!

КЛАВЕСІН

Ты бачыш, ужо звечарэла зусім,
Вунь зоркі адбіліся ў сажалцы,
Ах зараз, нарэшце, стары клавесін
На шчырую споведзь адважыцца.

Запальваць васковыя свечкі пара
У зале і, ноты расклаўшы,
Няспешна, адзін за адным перабраць
Халодныя гладкія клавішы.

І сумна няхай распачне клавесін
З усмешкаю ледзьве прыкметнаю
Няхітрую споведзь мінулых часін —
Такую, як сам, пракаветную.

ПЕРАЧЫТВАЮЧЫ «АПОШНЯГА З МАГІКАН»

Сніўся сон мне жахлівы, трывожны:
Я застаўся адзін, я — апошні
З племя вынішчанага магікан —
Поўз без сіл па скрываўленай пожні
І, паранены, марна гукаў
Родных, блізкіх, стагнаў у адчаі,
А ў адказ мне ляцела з маўчання
Рэха ў сэрца, нібы тамагаўк.

Сніўся сон мне жахлівы, трывожны:
Я застаўся адзін, я — апошні...

* * *

Усё, чым дыхаў я раней,
Усё, што вабіла ў мінулым,
Сышло, паблякла, прамільгнула —
Сышло, паблякла, прамільгнула —
Усё, чым дыхаў я раней.

Згадаецца мо толькі ў сне,
Як мучыла і як гарнула
Усё, чым дыхаў я раней,
Усё, што вабіла ў мінулым.

ТУМАН

Туман...
Мы разгублена сцішваем крок
цвёрдай хады...
У шчыльным тумане губляецца зрок:
Туман, хто — ты?
Аблачына вады?
Антыдым?
Ты вільготнаю поўсцю да твару ільнеш,
ты ільнеш да рукі,
ты плывеш,
ты жывеш —
сам не ведаеш, хто ты такі.

ЖНІВЕНЬ

Адпачывае на ніве
Хлопец руплівы — Жнівень,
Гарыць у яго над чалом
Навостраны месяц сярпом.

Шэпча і шэпча калоссе,
Хлопца прачнуцца просіць —
Сыпле на твар яго град
Спелых каляных зярнят.

ЛІСТАПАД

Абляцелі жалуды.
Дапякаюць халады.
Пад нагой лісцё шуршыць.
А навокал — ні душы.

У выгоністым бары,
У прыціхлым гушчары
То наперад, то назад
Ходзіць дзядзька Лістапад.

Адпачнуў бы ён крыху
У зацішку на імху,
Ды не грэе болей дух
З лісця зроблены кажух.

ВІЯЛАНЧЭЛЬ

Тужлівы голас твой, віяланчэль,
Забытыя даўно ўваскрэсіў мары,
Яны ўслед за смычком бягуць па твары
Слязамі светлымі з разгубленых вачэй.

За хвіляй радасці, няпэўнай быццам дым,
Ты ў роздуме павольнаю рукою
Ўпляла ў вянок кахання боль з тугою
І змоўкла водгукам густым.

САФІЙСКІ САБОР

Калі пазалотай кране зараніца
Крыжы на бязважкім Сафійскім саборы,
Узносіць ён стрункія рукі званіцаў
Да першае зоркі з маўклівым дакорам:

«Чаму я павінен, сябе колькі помню,
Няўмольна ўрастаць у здранцвелы пагорак,
Калі я бялейшы за светлую поўню,
Калі я так прагна імкнуся да зорак?»

РАДЗІМІЧЫ

Нябожчыка продкі
не клалі ў магілу пад крыж:
Укопвалі слуп
паміж іншых слупоў незлічоных,
Акораны дбайна,
садзілі нябожчыка ў човен,
І спальвалі човен,
і попел збіралі ў гладыш.

Гладыш той на слуп узнімалі
ў бяздонную сінь,
Таму што хацелі,
каб бачны быў людзям здалёку,
Каб мёртвы ад тлення далей быў,
бліжэй да аблокаў,
Нібыта бліжэй да далёкіх, нязбытых часін.

АДЛЮСТРАВАННЕ

Зіхнуўшы наастачу зыркім бляскам,
Экран замоўк знянацку на паўслове
І згас перад хвалюючай развязкай
Клубка падзей, завітых адмыслова.

І ўбачыў я, што на экране згаслым
Заместа слоў і ўчынкаў размаітых
Адлюстраваўся воблік невыразны
І цьмяны твар, скажоны і размыты.

НЯСВІЖСКІЯ ПАРТРЭТЫ

Па зале халоднай з блішчастым паркетам
Іду я скрозь шыхт старасвецкіх партрэтаў,
Паміж срэбратканых каптанаў, сукенак
І твараў уладных паноў і паненак.
Дзіўлюся на пыху ў паставах васковых,
На жорсткія вусны, на тонкія бровы.

Святло на эфесах і спражках мігціцца,
На поўсці сабак паляўнічых ільсніцца,
На пацерках, на ланцужках, на маністах
І на завушніцах зіхціць прамяніста...
Здавалася, гэтыя людзі ніколі
Не ведалі палкіх жаданняў і болю.

І раптам уразіў загадкавы позірк
Жанчыны ў манерна-абражанай позе,
І доўга глядзеў я ў здзіўленні маўклівым
У бездань вачэй прыцягальных і кплівых,
І губы... знаёмыя прагныя губы —
Такія ж мяне сцалавалі да згубы!

АДЫСЕЙ КАЛЯ ВОСТРАВА СІРЭН

Да скал зачараваных зносіць нас,
Зеўсам заклятых,
На востраў Сірэн,
чарапамі абсыпаны востраў,
Хай кожны з вас вушы залепіць
размекчаным воскам,
Мяне ж прывяжыце да мачты
надзейным канатам.

Вяслуйце паўз востраў:
даўно я ўжо маю ахвоту
Паслухаць дзівосныя спевы...
Сірэны гавораць,
Не раз прымушалі
кідацца ў сцюдзёнае мора
Нат самых трывалых,
салёных наскрозь мараходаў.

Так, чую ўжо іх...
Невыказныя слодыч і скруха...
Спяваць гэтак могуць
адны неўміручыя Музы.
Каб толькі да мачты
сябе прывязаць не прымусіў —
Спыніць карабель загадаў бы
і слухаў бы, слухаў.

Пусціце мяне! Па сваёй паплыву я ахвоце
На спеў нетутэйшы,
бліжэй да Сірэн яснапёрых!
Ітаку маю, камяністую выспу над морам,
Шукаю даўно я ў прасторы варожай —
ды годзе!

Дакуль Акіян, сівагрывы раз'юшаны волат,
Насіць мяне будзе, як трэску,
па хвалях магутных?!
Хутчэй жа сарвіце з мяне ненавісныя путы!
Усё... Пруцянею...
Па жылах расходзіцца холад.
. . . .
Сышлі пакрысе
і здранцвенне і холад магільны
Ад сонца, цяпла,
ад бадзёрага плёскату вёслаў,

Вымайце, сябры, камячкі ратавальныя воску:
Да любай Ітакі вяслуйце —
вяслуйце няўхільна!

ВЯРТАННЕ

На досвітку стрэлкі гадзінніка спыніліся і пакрысе пасунуліся ў зваротны бок.

У змроку за акном зноў пачалі ярчэць зоркі.

Недагарак свечкі на падваконні задыміўся шызым струменьчыкам і ўспыхнуў няпэўным хісткім цяпельцам.

Застылы парафін на падсвечніку растапіўся і кроплямі пакаціўся па свечцы да мігатлівага полымя.

Я падняўся з ложка і ўключыў транзістар.

З цьмяных пачуццяў, якія паступова акрэсліліся ўва мне, палілася, працінаючы маю істоту, фантастычная музыка перакуленых гукаў: яна знікала ў зеўры транзістара.

Нарадзілася раптам вострае адчуванне непапраўнага.

А калі я ў адчаі сціснуў далонямі скроні, пачуў, як ты ціха падыходзіш да мяне, садзішся поруч, шэпчаш: бывай...

Я ўзнімаю галаў і бачу самотныя зоркі, якімі адбіваецца полымя свечкі ў тваіх зрэнках.

Да вечара мы сядзім рука ў руку, сумныя і маўклівыя, як на хаўтурах.

Урэшце я выключаю прыёмнік, тушу свечку абвугленым запалкам і выпускаю цябе з абдымкаў.

Ты адплываеш спіною да дзвярэй і сумна-вінавата ўсміхаешся мне.

Сціхаюць твае крокі.

Я чакаю цябе і, пакуль за акном разгараецца захад, усё больш веру, што ты вось-вось павінна прыйсці.

А ў глыбіні падсвядомага захрасла асколкам: непакой, шэры досвітак у акне, нерухомыя стрэлкі гадзінніка.

* * *

Блукалі мы ў цьмяным святле ліхтароў,
Разняць не маглі пераплеценых пальцаў,
І там, дзе ступалі, у цемры двароў
Зіхоткія кветкі раслі на асфальце.

Блукаю самотны, вярнуўшыся зноў,
Па горадзе смутку майго і кахання,
Па зблытаных вулках няспраўджаных сноў,
Дзе кожны камéнь быццам слова з падання.

Усё тут, як калісь, ды дзе тыя кветкі —
Нядоўгага шчасця ахова і сведкі!

* * *

У жорнах дзён бязлітасных і мулкіх
Вы схочаце на міг знайсці спачын
І ўспомніце, шукаючы прытулку,
Абдымкі ратавальныя жанчын.

І ўчуеце рыпенне крокаў мяккіх,
І шолах сукні, і канвалій пах...
І сэрца будзе гулка, гулка тахкаць
Скрозь недавер застыглы на губах.

* * *

Не помню, як выйшаў за горад каменны,
Як сонца сканала, як ноч надышла,
І пахла нагрэтым асфальтам і кменам,
І блісказі зоркі, бы россыпы шкла.

І ў цьмяным свячэнні танула наўколле,
І нізка празрыстыя хмары плылі...
Здавалася, мёртваму сонцу ніколі
Не лашчыць дрымотаю скутай зямлі.

Здавалася: буду блукаць я без выйсця,
За хісткім сутоннем насунецца змрок
І светлыя мары звядзе без карысці,
І мы тут — зіхценне няіснае лісцяў,
Зіхценне, што месяц згубіў незнарок.

* * *

Ля дрэва, што ў шэрані срэбнай застыла,
Спыніся і стукні яго па камлі,
Прыціхні, і ў воблаку лёгкага пылу
Забудзься на некалькі светлых хвілін.

І слухай, забыўшыся, звон непрытомны
Крышталькых пылінак на струнах галін,
І ўпотай слязінку змахнуўшы, прыпомні,
Як некалі марыў аб іншай зямлі.

АРГАН

Закволяцца сумныя вочы святога,
Паветрам напоўняцца лёхі аргана,
Народзяцца гукі з удыху глухога
Празрыстаю параю з глебы ўзаранай.

І раптам патонем мы ў велічным хоры,
У шчыра-цнатлівым, няспешным дыханні,
Зляжалыя крыўды, нязбытую горыч
Разгоніць даверлівы подых аргана.

Разгоніць навекі, нібыта аблокі...
Ды плача — глядзіце! — святы сумнавокі!

ПАЎЛЮКУ БАГРЫМУ

Скача ў голлі агеньчыкам жвавым вавёрка,
На сасне, у вясёлкавых россыпах рос...
Можа, ўсіх закаханых у нашу гаворку
Напаткае закляццем атручаны лёс.

Можа, выпала нам перад царствам Маўчання
Спеў шчымлівы са слоў,
што крывавяць, стварыць,
І цьмянець штохвіліны,
і знікнуць дазвання,
Быццам водбліск згасальны
ў маўклівым бары...

Як салодка шаптаць перад смерцю,
як горка,
Хоць ніхто не пачуе, шаптаць у паўсне:
Скача ў голлі агеньчыкам жвавым вавёрка
У вясёлкавых россыпах рос на сасне...

ВЕЧАРНІЦА

І хоць дасць мне доля ў дамавіне месца,—
Устане пень з зямлі мой, на крыж абапрэцца
І ў той бок глядзеці будзе век нязводна,
Дзе ляжаць загоны Беларусі роднай.

Янка Купала

Над дахамі гмахаў адна Вечарніца
Блішчэла ў смузе вечаровай, калі
Самому сабе я падаўся чужынцам,
Самотным чужынцам на роднай зямлі.

І скрушна шапталі мне дрэвы: «Юнача,
Ты дробная трэска ад той грамады,
Што пнулася нечага тут перайначыць,
І марна сышла, і растала, як дым...»

Я слухаў, зайздросцячы гмахам халодным,
Жадаючы толькі адно — скамянець,
І раптам убачыў я цень, што нязводна,
Ахутаны смуткам, глядзіць на мяне.

І ў цьмяным абліччы пазнаў я: Купала!
У поглядзе ясным, празрыстым да дна...
Наўкол Вечарніцы з сінечы адталай
Выходзілі зоркі — плылі давідна.

САМОТА

Ад слоў, ад спрэчак
хаваюся ў самоце:
так хаваюцца ў пульхным сумёце
разнаітыя выпуклінь рэчаў,
так на самім сябе засяроджваецца дзень
і наплывае сутонлівы вечар.
Але ў поцемках,
што размываюць постаці людзей
і абрысы дрэў і будынкаў,
як даведацца, хто я, навошта, дзе?
Самота, мне муляюць твае абдымкі!

* * *

Сінечу засцяць ад вачэй
Дымоў шматлікіх верацёны,
Свідруючы яе штодзённа,
Сінечу засцяць ад вачэй.

Ды ўсё ж яна не стала цёмнай,
Хоць на працягу дзён, начэй
Сінечу засцяць ад вачэй
Дымоў шматлікіх верацёны.

ЗРУБ

Сонечным ранкам выйшаў я з сякерай на падворак. На незавершаным зрубе ўладкаваўся незнаёмы, які, абхапіўшы галаў рукамі, стагнаў і наракаў на лёс.

Было дзіўна, што гэты здаровы з выгляду дзяцюк скардзіцца на нягоды і гузакі, якія сыплюцца на яго з усіх бакоў. Так недарэчы да ягоных літанняў дамешваўся пах акораных бярвенняў, абсыпаных бурштынавымі пацеркамі жывіцы.

Я паклаў далонь на плячо незнаёмаму, каб падбадзёрыць яго, ды ён адхінуўся, чакаючы, пакуль я адыду. І я зразумеў, што яго нішто не цікавіць, апроч уяўных хваробаў і нягодаў. Небарака добраахвотна зачыніўся ў вязніцы свайго салодкага вар'яцтва... А быў бы добры памагаты мне, як схацеў бы.

* * *

Я брыў скрозь зараснік дрыготкіх пасмаў
Узорыстых неонавых прыўкрас,
А па-над іх мігценнем невыразным
Плыла са мною разам зорка Марс.

І трызніў я: смуглявы марсіянін
Ідзе са мною поруч, крок у крок,
Хаваючы вачэй вільготных ззянне
У спакваля гусцеючы паўзмрок.

ПЫРСКІ НА ТВАРЫ

Ніжэй і ніжэй да вады апускаюся пад цяжарам сумненняў, ваганняў, горкіх адкрыццяў.

І зайздрошчу малечы: душа яго толькі-толькі пакінула чароўны бераг з ліловымі дрэвамі, блакітнымі птушкамі і залатымі яблыкамі.

О, недасяжная яснасць прыроды!

О, недаступная прастата малечы!

Душа мая — знясіленая птушка над акіянам бязлітаснай развагі, птушка, што шукае за параванам смугі ваш згублены бераг.

Чую ўжо шолах раз'ятраных хваляў.

Адчуваю на распаленым твары халадэчу першых пырскаў.

* * *

Сутонне воглае пад згібамі скляпення
Працяў раптоўна промень сонца ветлы
І выхапіў з паўзмроку на імгненне
Пылінкі дробныя, нябачныя дагэтуль.

Яны таўкліся, бліскалі, мігцелі —
Нябыту хаатычнае нашэсце —
Сагрэцца ў промні сонечным хацелі,
Каб потым зноў у прыцемках асесці.

Святла раптоўнага згасаючая нітка...
Мо ў мітульзе пылінак несупынных
Мы адшукаем, бы ў жыцця адбітку,
Саміх сябе, калі ўглядзецца пільна?

* * *

Каханне, грошы, славы сверб — мана:
Няўмольны час завабіць імі сэрца,
Памучае, а потым насмяецца —
Не здраджвае Радзіма нам адна.

Так у рацэ сплывае хлуд сухі,
Цяжкія бёрны і ашмоцце пены,
І толькі адбіваюцца нязменна
У хуткабежнай плыні — берагі.

СУРМА

Гістарычны эцюд

> Больш стагоддзя не гучаў старажытны беларускі музычны інструмент — турыны рог, або сурма. Яго вярнуў да жыцця рэстаўратар і збіральнік рэдкіх народных інструментаў У. Пузыня.
>
> *Літаратура і мастацтва. 1981, 2 студз.*

Над дахамі, над скачанелым голлем,
Як попел, узняліся крумкачы,
Злавесна засланілі далячынь,
Дзе вецер раздзімаў зары вуголле,
І крумкалі ўтрапёна... І міжволі
Я за нашэсцем жудасным сачыў:
То быў мне напамін, што не ўцячы
Ад роспачы нікому і ніколі.

Гэй, гнюсы! Паняверкі чорнай світа!
Прарочыце вы крыкам хіжым, тлумным
Засілле вечнай сцюжы і зімы,
Ды скрозь ваш гвалт
мне чуцен звон забыты
Званоў Сафіі і прызыўна-сумны,
Працяглы спеў абуджанай сурмы!

ЗАПРАШЭННЕ

Дык пойдзем, сябра мой маўклівы,
У княства фарбы і журбы,
Дзе ў спрэчцы з гронкамі каліны
Палаюць гронкі арабін.

Дзе на імшарыне-кіліме
Жаўрэюць кроплі журавін,
Бы слёзы тыя, што згубілі
Сягоння ноччу журавы.

Дзе ў парадзелых сонных нетрах
Сахаты, як вялікі князь,
Падоўгу нюхае паветра,
Чакаючы ў адведкі нас.

Дзе клён згалелы нам пад ногі
Апошнія лісты страсе,
Нібыта згадку аб нядоўгай
Асенняй прывіднай красе.

* * *

Каб навалач горкасных думак развеяць,
Блукаў я па парку пад поўняй крамянай
І слухаў, як дрэвы гублялі рахмана
Нябачнае лісце з апушчаных веяў.

Апалае лісце шуршэла пад крокам...
Самотны, я дрэвам прыціхлым зайздросціў:
Яны паміралі прыгожа і проста,
Без крыўды, без болю, у чуйным паўзмроку.

І я б мог задумлівым дрэвам зрабіцца,
Каб выраслі з сэрца карэнне і вецце,
І скінуць журбу па лістку, і замерці —
Без болю пад поўняй крамянай забыцца.

* * *

Дык бывай... Я сарваўся знячэўку з арбіты
І тваё прыцягненне няўмольна губляю,
Забываю цябе незваротна, нібыта
Назаўсёды самога сябе забываю.

І глухі, невідушчы, бязважкі, парожні
Іншым поўнюся сэнсам, і слыхам, і зрокам
І, знікаючы, бачу: у абдымках апошніх
Мы да зорак ляцім і знікаем між зорак.

* * *

У час непрытульны, калі непамысна
Ад шэрай навалы бясконцых аблокаў,
Бывае, знянацку ў іх покрыве бліснe
Вільготная просінь спалоханым вокам.

Што — гэта? Жаданай сінечы прадвесце?
Ці позірк яе ненаўмысны з-за хмары?..
І з лёгкай усмешкай ты светлае марыш,
І радасці ціхай ужо не адвесці.

У ПОЛАЦКУ

Апоўначы, як заціхае гудзенне машын,
Калі засынаюць змарнелыя вулкі і плошчы,
Ці чуеш ты, як капытоў набліжаецца пошчак,
Між гмахаў маўклівых ледзь чутны,
ці чуеш, скажы?

Ці бачыш,
як верхнік ныруе ў тумане густым
На белым кані, у блішчастыя латы закуты,
І срэбна зіхціць на шчыце
яго крыж шасцікутны,
І меч яго ўзняты, і мантыя ўецца як дым.

Выходзь жа,
пакуль яшчэ пошчак ціхі не заціх,
Пакуль яшчэ меч
у нястомнай руцэ ён трымае,
Змарыўся ўжо верхнік,
і толькі таму ён трывае,
Што зараз павінен-павінен
цябе ён знайсці!

ПЕРАМОГА

Натоўп мяцежніцкі адрынуў,
Разбіты ўшчэнт, і на слупы
Ад слаўнай Капуі да Рыма
Распнуты дзёрзкія рабы.

Аточваюць акравак неба
Крывавых воблакаў брыжы.
О, як нясцерпна, як ганебна
Канаць, распятым на крыжы!

На бруку крокі, крокі, крокі,
У тахт ім бразгаюць мячы,
Спартак, як сумны птах, шырока
Раскінуў рукі і маўчыць.

І бачыць гордая эліта,
Што зведала трывогі смак:
Не стогне, на крыжы прыбіты,
Закляты вораг іх, Спартак.

Не стогне й край шчаслівы бачыць,
Дзе ўсе — сябры сярод сяброў.
А па слупе ў пясок гарачы
Струменьчыкам сцякае кроў.
. . . .

Ідуць маўклівыя кагорты,
Гусцее мрок. Цямнее крыж.
І глуха б'е па твары мёртвым,
Рабом шпурнуты з цемры глыж.

ЖАРЫНКІ

* * *

чыркаюць znічкі
па карабку неба
ніводная не загараецца

* * *

не сумуй
белы бусел
вернецца з сонца залатым

* * *

агонь палаючы
і светач
і злачынства

* * *

празрысты адвячорак
важкі хрушч на лістку
ластаўкі ператвараюцца ў зоркі

ДУДА

Павесілі дуду
На зялёным дубу,
Чаму дуда не йграе?
Чом яна не спявае?

З народнай песні

Гаворыць, мой дзед адмысловы быў майстра
Іграць на старой самаробнай дудзе,
Гаворыць, з дудой-чарадзейкай і кайстрай
Не разлучаўся мой дзед анідзе.

Гаворыць, хоць голас дуда яго мела
Ціхі, не гучней ад гудзення чмяля,

Але як заплача — аж сэрца шчымела,
З-пад ног анямелых сплывала зямля.

Той голас жывы быў гаючай патоляй
Збалеламу сэрцу, і чуў хто яго —
Не ганьбіў і не выракаўся ніколі
Ні мовы, ні музыкі краю свайго.

Шчэ кажуць, дуду пасля дзедавай смерці,
Каб сумна на ёй больш ніхто не дудзеў,
На дубе высокім у зблытаным вецці
Схавалі чужынцы ад добрых людзей...

Як хочацца мне адшукаць яе ў лесе
І з дуба рукой асцярожнаю зняць,
Зайграць, каб ад гукаў счаканае песні
Сціскалася сэрца, каб слёз не суняць!

Але, пэўна, мне гэткай песні не здолець
Губамі нязвыклымі выдзьмуць з дуды,
І мо лепш галінкай у зблытаным голлі
Вячыстага дуба мне стаць назаўжды.

І слухаць, як поўніцца плачам дуброва,
Калі подых ветру дуду закране,
І бачыць, як хіляцца шаты-галовы
Расчуленых дрэў, абступіўшых мяне.

ЧЭРВЕНЬ

Змарыўся несці ношку лета
Чырвоны Чэрвень-чараўнік,
Прысеў пад ліпай і да флейты
Губамі млявымі прынік.

Дрыжыць пялёстачак рамонка
На вейках змружаных вачэй,
Струменьчыкам мядовым тонкім
Павольна музыка цячэ.

Цячэ — і сонным ліпам сніцца
Руплівых пчол гудлівы хор,
І сонца спелаю суніцай
У стоме хіліцца за бор.

* * *

Абрыўкі павуцін апошніх,
Адлётаўшы, на ржэўі віснуць
І бляскам слюдзяным на пожні
Мігцяць так квола, так няісна...

А помніш, помніш, як у спёку
Так непатрэбна, бескарысна
Шугала полымя высока,
Рассыпаўшы над намі іскры?!

* * *

Забыў я твой голас,
і вочы, і рысы аблічча,
І аб мінулым сумую радзей і радзей,
І толькі ўначы ты ўзнікаеш
у сполахах знічак
І ў сны мае сходзіш...
і ўсё маладзей, маладзей.

* * *

Скупое сонца кволым промнем
Касіла лісце з клёнаў сонных...
Ты ціха мовіла: «Да скону,
І адкахаўшы, буду помніць».

А я сачыў, як промняў лёзы
Без намагання лісце косяць,
Як вецер іх у гурбы зносіць,
Як сумна ўецца дым бялёсы...

Так з тых часін і заплялося
У памяці маёй яскрава:
Твой голас, дыму пах гаркавы
І скарга ціхая на восень.

* * *

Над цёмным карэннем, высока ў сінечы,
У шатах шумлівых, куды ні зірні,
Лісты бестурботна трымцяць і трапечуць,
Забыўшы заўчасна свае карані.
Шапочуць: мы ў іншым жывем вымярэнні,
І голас у кожнага свой, і жыццё...
Ды станецца восень лістам адкрыццём,
Пранізлівы вецер дыхне азарэннем —
І зноў, як калісьці, да цёмных карэнняў
Пачне, адпалаўшы, вяртацца лісцё.

Наследаванні Дантэ

> У пасяленні, выклятыя богам,
> Дзе вечны скогат, енкі і праклён,
> Вас я вяду — пякельная дарога...
>
> *«Боская камедыя». Пекла. Песня 3.*

1. МАТЫЛІ

Я сунуўся ў гнятлівай цішыні
Між прахлых дрэў і чуў сваё дыханне,
І ў цемрадзі глухой згубіў дазвання
Уяву часу, руху, глыбіні.

І раптам даляцела да мяне,
Здалёк, нябачных крылаў трапятанне,
Сумеўшыся, пачуў я шэпт літанняў,
Што ў шолаху то нікнуў, то мацнеў.

«Жыцця! Жыцця!» — ледзь чутна хор маліў.
І ён сказаў: «Ты чуеш галашэнне
Прыніжаных, аблудных пакаленняў,
Што адышлі, не жыўшы на зямлі.

Бо іх яшчэ ў калысцы аднялі
Ад малака гаючага Радзімы —
Без памяці, без мовы — днём адзіным —
Жылі пад сонцам людзі-матылі!»

2. ВЕЧНЫ ВЫРАЙ

Убачыў я ў паветры чараду
Бязважкіх зданяў, што імчалі нізка
Над ссохлым лесам, гнаныя вятрыскам,
І пнуліся ўчапіцца на ляту

За дрэвы чорныя — ды голле парахнёй
Рабілася пры лёгкім дакрананні,
І енчылі нясцерпна людзі-здані,
І слізгалі імкліва нада мной.

І мовіў ён: «Глядзі на тых людзей,
Што дбалі, калі верыць іхнім словам,
Пра кожны ліст далёкае дубровы,
Між тым як блізкі лес штодня радзеў.

Запомні енк над голлем мёртвых дрэў —
То кленчыць аб прыстанку Вечны Вырай:
І край чужы адрокся душ няшчырых,
І родны бор засмягнуў і згалеў!»

3. СВЯТЫЯ

І ўбачыў я жанчыну на зямлі,
Што ззяла прыгажосцю непадробнай,
А поруч з ёй на катаў не падобных
Святых людзей, што катамі былі.

Галосячы ад гора і віны,
Бы нехта правіў іхнімі рукамі,
Яны паласавалі бізунамі
Няшчасную... Я мовіў: «Хто — яны?»

Пачуў: «Ты бачыш палахліўцаў тых,
Што ведалі Радзімы лёс гаротны,
Пакутвалі і спачувалі ўпотай —
Ды ў норах трэсліся, стаіўшы дых.

Тут, змушаны Радзіму катаваць,
Ураз празрэў калісьці невідушчы,
Што ганьба абрастаць у норах тлушчам,
Калі патрэбна бачыць, чуць, крычаць!»

4. ПАЦУКІ

І раптам расступілася імгла —
То бусел залаты ляцеў з паходняй
Над статкам пацукоў, што беглі ў споднім
І ратаваліся ад зыркага святла.

Затросся дол ад грукату падкоў,
І верхнікі з сутоння прыімчалі,
І сталі біць бязлітасна мячамі,
І змешваць з граззю тлустых пацукоў.

Пачуў: «Яны харобрымі былі,
Забыўшыся на час свой блізкі, судны,
Як збыткаваліся з Радзімы скутай
І кроў з яе астатнюю пілі.

І вось у жаху ад пагоні прэч
Як апантаныя нясуцца спешна —
Ды не мінуць ім помсты непазбежнай:
Паўсюль знаходзіць катаў востры меч!»

Наследаванні народнаму

АГНЯВІК

У полымі вясёлым печы
Рухавы скача чалавечак
Пад булькаценне чыгуноў,
Пад гучны трэск смалістых дроў.

У чыгуны, як у мішэні,
Ён вугалькоў шпурляе жмені
І не спыняе ні на міг
Кружэння ў стужках агнявых...

Калі ж агонь згасае ў печы —
У прысак лезе чалавечак
І спіць, згарнуўшыся клубком,
Чырвоным стаўшы вугальком.

ДАМАВІК

Вандруе па клеці сівы Дамавік,
Стукоча маркотна яго чаравік,
Чапляюцца вусы за ногі, а нос
Да сківіцы моркаўкай шызай прырос.

Са скурчаных пальцаў тырчаць кіпцюры—
У жаху глядзяць на іх мышы з нары.
Вось ён, уздыхнуўшы, на бочку прысеў,
Расол горкі смокча і храпку грызе.

І дзетак чакае, што ў цёмную клець
Прыходзяць пад ноч на яго паглядзець...
Ніхто не прыходзіць — і крыўдна да слёз:
Сапе ён і чэша марковіну-нос.

ПУГАЧ

У сасняку на скразняку
Сядзіць на зломаным суку
Пануры згорблены пугач
З маркотнай думкаю пра харч.

Калі атуліць змрок гушчар,
Ён будзе цар і гаспадар,
А ўдзень узбіўся ён на сук,
Дрыжыць і ловіць кожны гук.

Упаў кавалачак кары...
Шкрабецца мышанё ў нары...
Завухкай з голаду, заплач,
Пануры згорблены пугач!

БЕЛАБОГ

Тут ва ўсім неўміручае цела яго:
Пад травою, пад скурай, пад цёплай карою,
Ён жывы і пад тоўшчаю льдоў і снягоў,
Тут крыніцы крынічаць ягонай крывёю.

І калі, паміраючы, горад кляне
Тлумны вэрхал,
і спёку, і гвалт, і прынуку,
Белабог ратавальным туманам ільне
Да знямоглых муроў, да прыцятага бруку.

Тут ва ўсім прысмак слова і духа яго:
У прыглушанай песні, у цьмяным
мінулым...
У вачах тваіх сініх, замглёных тугой,
Яго белая постаць, як цень, мільганула.

ВАДЗЯНІК

У спёку пад мостам ляжыць у цяні
На ціне нядужы, стары Вадзянік,
І доўгія думкі яго чарадой,
За хваляю хваля, паўзуць над вадой.

Здаецца старому: яшчэ кагадзе
Пад поўняй русалкі дурэлі ў вадзе,
А то павыходзяць са срэбнай ракі,
Хаваюцца ў гай, у лагчыны, раўкі,
Каб плесці вянкі і прыпеўкі спяваць,
Каб хлопцаў у дзевак-дурніц адбіваць.

А зараз няма таго смаку ў вадзе,
І рэчка змялела, і гай парадзеў,
Засыпаў бульдозер лагчыны, раўкі,
Абрынуўся бераг высокі ракі,
І дзеўкі-русалкі ад бруднай вады
Даўно паўцякалі, сплылі хто куды.
Грукоча наверсе па рэйках цягнік...
Куды ж табе дзецца, стары вадзянік!

ЗЯЗЮЛЯ І ЯКУБ

Там, дзе хвоі над рэчкай заснулі,
Там, дзе пахне багун і чарніцы,
Там кувае лясоў чараўніца —
Несуцешная плачка-зязюля.

І вужы ў прахалодзе вячыстай
Чуюць: сумна Зязюля кувае,
Чуюць: марна Якуба гукае
Над рачулкай сцюдзёнай і чыстай.

ВЕЦЕР

Хто там папацёмку лётае,
Рвецца ў хаты да людзей,
З нетутэйшаю маркотаю
І галосіць і гудзе?

Гэта вецер, вецер-птах
Б'ецца ў шыбу, б'ецца ў дах.

Мо скалелыя нябожчыкі
Плач бязладны завялі:
Просяцца пажыць хоць трошачкі
На пакінутай зямлі?

Гэта грае вецер-птах
На напятых правадах.

ХОХЛІК

Калі прачнемся мы, калі мы
Убачым снежныя кілімы,
Што ноч паслала за акном:
На сэрцы радасць заіскрыцца
І на старой маленькай скрыпцы
Зайграе раптам хохлік-гном.

Каваў ён пад зямлёй чырвонцы,
Забыўшы скрыпку, гульні, сонца
І радасць, што звініць званком,
Ды вось раздаў свой скарб сарокам,
На чысты вылез снег са змроку
І грае, грае за акном.

Як весела па струнах срэбных
Дзядок малы ў стракатым зрэб'і
Рукою спрытнай водзіць смык!
Снег будзе сеяць, сеяць пухам,
І будзем скрыпку слухаць, слухаць
Як зачараваныя мы.

І здасца нам на міг, нібыта
Вяртаецца, ляціць з нябыту
Юнацкасць лёгкім снегам зноў...
Што ж ты, дзядок,
зайграў ледзь чутна,
Што зажурыўся і чаму ты,
Чаму ты змоўк?

БЯЛУН

Аднойчы я заначаваў у жыце, што красавала на лясной прагаліне. Уранні нехта схіліўся нада мной. Я ўбачыў невысокага, уроўні з жытам, сівога дзядка ў палатнянай кашулі. Стары прыгнуў сцяблiну і коласам крытаў мой твар, а сам мружыў вочы і хітравата пасміхаўся. На кончыку ягонага носа зіхцела буйная кропля расы.

Я адразу сцяміў, што переда мною — Бялун, і памкнуўся схапіць яго і выцерці яму нос, бо чуў, нібыта пасля зраблюся заможнейшы ад усіх. Ды дзядок ператварыўся ў лёгкае воблачка пылку і растаў у чыстым, што вымытае шкло, блакіце... Нават не паспеў разгледзець яго як след.

СТУДЗЕНЬ

Снежань-зух адгуляў, адгалёкаў,
Да астатняй — сняжынкі растрос...
Вунь па снезе да вёскі, здалёку,
Дзядзька Студзень кіруе наўпрост.

То раку падмацуе, то шэрань
Поўнай жменяй на хмыз сыпане.
Ані гуку наўкол... Толькі мерна
Пад валёнкамі рыпае снег.

Ён да крайняе хаты дадыбаў
І спыніўся, замёр каля шыбы:
Дых стаіўшы, не зводзіць вачэй

З дзіўнай кветкі, што вырасла ў печы,
На чырвоным вуголлі трапеча,
І зіхціць, і мігціць, і пячэ.

ЗМЕСТ

Мінкін А.

М 62 Сурма: Вершы.— Мн.: Маст. літ., 1985.— 47 с.— (Першая кніга паэта).

15 к.

У сваёй кнізе паэт звяртаецца да вобразаў мінуўшчыны і да надзённых праблем нашага часу. Алег Мінкін разумее гісторыю, як рэчаіснасць, без усведамлення якой немагчыма жыць і працаваць. Шмат якім вершам з гэтай кнігі блізкія матывы міфалагічных вобразаў Максіма Багдановіча.

М $\frac{4702120200-081}{М\ 302(05)-85}$ 87—85

ББК 84Бел7
Бел 2

Первая книга поэта

Олег Гаврилович Минкин

СУРМА

Стихи

Минск, издательство «Мастацкая літаратура»

На белорусском языке

Рэдактар Л. В. Дранько-Майсюк. Мастак Ю. М. Цюрын. Мастацкі рэдактар А. М. Малышава. Тэхнічны рэдактар Г. П. Тарасевіч. Карэктар Я. Ф. Харко.

ІВ № 2152
Здадзена ў набор 16.01.85. Падп. да друку 27.03.85. АТ 12175. Фармат 70×90 1/32. Папера друк. № 1. Гарнітура школьная. Высокі друк. Ум. друк. арк. 1,76. Ум. фарб.-адб. 3,15. Ул.-выд. арк. 1,60. Тыраж 2200 экз. Зак. 1074. Цана 15 к.

Выдавецтва «Мастацкая літаратура» Дзяржаўнага камітэта БССР па справах выдавецтваў, паліграфіі і кніжнага гандлю. 220600, Мінск, праспект Машэрава, 11. Мінскі ордэна Працоўнага Чырвонага Сцяга паліграфкамбінат МВПА імя Я. Коласа. 220005, Мінск, Чырвоная, 23.